Sənubər KƏRİMOVA

NAXÇIVANIN Q DİM TOY AD TL Rİ

Toya də'vət

Toyun vaxtı müəyyən edilən kimi ev sahibi yengə axtarardı. Yengə e'tibarlı və el içində tanınmış qadınlardan olardı. O, məhəlləni, şəhəri dolanıb, toy sahibinin nəzərdə tutduğu adamları toya də'vət edərdi.

Toya çağırılan şəxs onu xeyir xəbərlə müjdələdiyi üçün yengəyə şirniyyat bağışlayar, təzə bəy və gəlinə xoşbəxtlik diləyərdi.

Yaxın keçmişədək Naxçıvan toyları yeddi gün davam edərdi.

Toy çörəyi

Toy süfrəsi üçün çörək adətən təndirdə yapılardı. Yaxın qohum və qonşular kiçik hədiyyə ilə "çörək üstünə" gələr, bu işə yaxından kömək göstərər və evlənənlərə xeyir-dua verərdilər.

Üzük taxma

Oğlan evindən gəlin üçün zinət (sırğa, üzük, silsilə, boğazaltı, bilərzik) və pal-paltar, bəzək şeyləri (ənlik, kirşan, sürmə, ətir və s.) müxtəlif şirniyyatlar gələrdi. Üzük taxmada adətən qadınlar iştirak edərdilər. Ziyafətin sonunda bəyin yaxın qohumu olan bir nəfər qız nişan üzüyünü gəlinin barmağına taxardı. Qız anası üzük taxana hədiyyə bağışlayardı.

Paltar biçmə

Bəyin bacısı və ya qohumu olan qadın dərzi ilə birlikdə qız evinə gələr, gəlinin toy və duvaq günü geyəcəyi paltarları biçib-tikərdilər. Toy günü üçün bir qayda olaraq ağ, duvaq günü isə al qırmızı parçadan paltar biçilərdi.

Gəlin hamamı

Gəlin yaxın rəfiqələri ilə gəlin hamamına gedərdi. Onların yanındakı ahıl qadın hamamda olanlara kiçik məcməyidə şirniyyat təklif edərdi.

Yuyunub çıxan hər kəs gəlinə xeyir-dua verərdi. Hamamdan qayıdanlara xüsusi süfrə açılardı.

Xına gecəsi

Həmin gün oğlan evindən gəlmiş iki nəfər qadın gəlinin alnını alar, onun əl barmaqlarına (fındıqca)* və ayaqlarına xına qoyardılar. Rasıq**

*Fındıqca–fındıq boyda xınanın əl barmaqlarının başına qoyulması.
**Rasıq–keçmişdə qadınların xüsusi daşda əzib qaşlarına çəkdikləri qara maddə.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

äàøûíäà ðàñûã əçèá …əëèíèí ãàøëàðûíà ÷əêəðäèëəð. Õûíàäàí âə ðàñûãäàí òîjäà îëàí ãûç-…əëèíëəðèí hàìûñû èñòèôàäə åäəðäèëəð. „å‡əíèí áèð jàðûñû î‹ëàí åâèíäəí áèð äəñòə ãàäûí …əëəð, ä‰âðə âóðóá hàõûøòà äåjəð, çàðàôàòëà ãûç àäàìëàðûíà ñàòàøàðäûëàð. Ãûç àäàìëàðû äà îíëàðû ‡àâàáñûç ãîj ìàçäûëàð. Ìəñəëəí, áåëə îõójàðäûëàð:

Äî‹äóí î‹óë, ãàjíàíà,
Jåäèí íî‹óë, ãàjíàíà.
Î‹ëóâó əëèíäəí àëäûì,
×àòäà, áî‹óë, ãàjíàíà.

âə jàõóä:

Ãàjíàíà, ãàjíàíà, õàíûì ãàjíàíà,
Òóìàíóâó …åjèì, ÷ûõûì ìåjäàíà.
Ãàjíàíàì ‰ëəíäə ‰çƒì à‹ëàðàì,
Øèø …‰òƒðƒá äàáàíëàðûí äà‹ëàðàì.

Õûíà …å‡əñè ãûç âə î‹ëàí åâëəðèíèí àäàìëàðû ìƒõòəëèô øəáèhëəð ÷ûõàðàð, îíëàðà òàìàøà åäəíëəðè î êè âàð …ƒëäƒðəðäèëəð.

Òîj …ƒíƒ

Î‹ëàí âə ãûç åâëəðèíäə åjíè …ƒíäə á‰jƒê òîj çèjàôəòè òəøêèë îëóíàðäû. Áəj ‰ç ñà‹äûø-ñîëäûøû èëə, …əëèí èñə ‰ç ðəôèãəëəðè èëə îòóðàðäû. Əââəëêè …ƒíëəðäəí ôəðãëè îëàðàã, áó …ƒí òîj äàhà òåç áàøëàð, …əëèí …åäəíəäəê äàâàì åäəðäè. Ãûç åâè áəjòàáà‹û òóòàðäû. Áəjèí jàõûí ãîhóìëàðû äà òàáàã òóòàðäûëàð. Òàáà‹à ìƒõòəëèô øèðíèjjàòëàð, ãûð ìûçû àë ìà, íàð âə “áəj õàëàòû“ ãîjàðäûëàð. Òàáàããà ÷îõëó øàì jàíàðäû.

Àõøàìƒñòƒ òàáàãëàð ÷àë-÷à‹ûðëà …əòèðèëèá áəj îòà‹ûíà ãîjóëàðäû.

Î‹ëàí àäàìëàðû …əëèá …əëèíè áəçəjəðäèëəð. Áó èø àäəòəí õîøáəõò …ə-ëèíëəðə həâàëə åäèëèðäè. Həìèí øəõñ “ñà‹ əëèì ñəíèí áàøûíà“ äåjèá …əëèíè áəçəìəjə áàøëàjàðäû. „əëèí áəçəjəíə äə “õàëàò“ (həäèjjə) âåðèëəðäè.

„əëèíè àïàðìà‹à ìóñèãè÷èëəðëə …əëəðäèëəð. Áəjèí ãàðäàøû âə jà áàøãà jàõûí ãîhóìó …əëèíèí áåëèíə ãûðìûçû êəìəð áà‹ëàjàð, ãûçûí àòàñû âə jà áàøãà jàõûí ãîhóìó îíà õåjèð-äóà âåðəðəê äåjəðäè:

-Ãûçûì, ñəí áèð ãóøñàí, áó …ƒí áàøãà áèð jóâàjà ó÷óðñàí. Î jóâàíûí ‰ç ãàíóíëàðû âàð. Ñəí î ãàíóíëàðà əìəë å

Ò íäèð øèðèèíèí áàøûíäà àëîâëàíàí ìø' ëëð ãàðàíëûã ..íå‡ …ƒíäƒç ä‰íä ðäè. # …ð á j åâè ÷îõ óçàã äåjèëäèñ…ëèíè "Âà‹çàëû"íûí ìƒøàjè òè èëìñòà àääûìëàðëà àïàðàðäûëàð.

Á j äàìûí ƒñòƒíä …‰çëð, ..ëèí" j ò …èðà îíóí áàøûíà àëìà àòàðäû.

„ ëèí îòà‹à êå÷ä àñòàíàjà ãîjóëóø ÷èíè íèì÷íè àjàãëàjûá ñûíäûðàðäû. Ñîíðà îíó îðòàäà îòóðäóðàðàã áàøûíäà ä‰ãðàðäûëàðjà. Á jàõûí àäàìëàðûíäàí áèðèëèí "õîø…ëäèí" äåjèá îíóí áàøûíà áèð íèì÷ íî‹óë ñ ï ðäè. Î‹óë-óøàã íî‹óëëàðû ãàïûøäûðàðäû. Ñîíðà îíà' óìëàðû …ëèí "äèçäàjà‹û" (ìƒõò ëèô ãûçûëìûëàòëàðû, ïóë âà ñ.) âåððäèëèð.

„ ëèíë …ë í jåí… " ìèí …å‡ îðàäà ãàëàð, ñƒôðåçäí ãûç àíàñûíà ìƒæä àïàðàðäû. Àíà äà jåí.j. "õàëàò"(äèjj) âåððäè.

Òîj …ƒíƒíƒí ñ " ðè òåçëèãûç åâèíäí … ëèí çèðòîâ â ãàj‹àíàã áèøèðèá …‰ðäèëèð.

Äóâàã

Òîjóí ñ " ðèñè ëèí àë ãûðìûçû ïàëòàð …åjèíäƒðƒí äóâàã ñàëàðäûëàð. Äóâàããà ãàjàøëû ãàäûíëàð â..ëèíèð èøòèðàê åäèðëèð. Õåjëè ÷àë-÷à‹ûðäàí ñîíðà "äóâàã ãàïìà" îëàðäû. Jàøëû áèð ãàäûí … áàøûíäàêû àë ãûðìûçû äóâà‹û èêè ÷óáóãëà î jàí-áó jàíà ÷åâèðèð "õîø…ëäèí" äåj ð, ò‰ãñèjð âåðð, "jåääè î‹óë, áèð ãûç äîã" äèè. Áó âàõò áèð î‹ëàí óøà‹ûëëíèí áàøûíäàêû äóâà‹û …‰òƒðƒá ãàjà ð, àëäûãäàí ñîíðà îíó …åðè ãàjòàðàðäû.

Ñîíðà àðìóäó ñòêàíëàðäà øèðèí ÷àj ïàjëàíàð, àðäûí‡à ïëîâ äàãà ë çèç jåì êë ð âåðèëèðäè.

Ñƒôð jû‹ûëäûããàí ñîíðà ëèíèí ..òèðäèjè "‡åçèð …‰ðäèðäè. Jåí… " ð ‡åçèè …‰ðäèêä ‰ç áàì ç ñ‰çëðè èëîj àäàìëàðûíû …ƒëäƒðäè.

„‰ðƒø

Òîjóí ƒ÷ƒí‡ƒ …ƒíƒ ..ëèíë á j " äèjj èë ãûç àíàñûíûí …‰ðƒøƒí …ë ðäèëèð. Ãûç àíàñûíûíëèíäí, àíà èñ ãûçûí àëíûíäàí ‰ðäè.

Ò ç ãî"óìëàð áèð-áèðëèíè òàíûìàã ƒ÷ƒíãà ë‡ ãûç åâè î‹ëàí åâèíè, ñîíðà èñ î‹ëàí åâè ãûç åâèíè ãîíàã ÷à‹ûðàðäû.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Ləman SÜLEYMANOVA

ŞƏKİDƏ TOY ADƏTLƏRİ

hə ə ə ə ə
əhə ə ə ə ə ə ə ə
ə ə ə hə ə ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə ə ə ə h ə
ə
ə ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə ə əəəəəəəəəəəəəəəəəəəəəəəəəə

Toya qədər ortaya bayram düşərsə, qız üçün bayramlıq aparırlar. Bu, adətən, qız üçün bir dəst paltar və şirniyyat şeylərindən ibarət olur. Qurban bayramında buraya qurbanlıq qoç da əlavə olunur. Qoçun buynuzuna qırmızı irət (kəlağayı) bağlayırlar. Çox zaman bayramlardan biri ilə nişanı birləşdirirlər.

Nişandan bir neçə həftə sonra oğlan tərəfi qız evinə toy barışdırmağa gəlir. Burada toyun vaxtı və şəltə (buna Şəki şəhərinin özündə bəlyə deyirlər) üçün alınacaq ərzağın miqdarı müəyyənləşdirilir. Nişandan bir müddət sonra qız üçün atalıx aparırlar. Buna başqa rayonlarda süd pulu, başlıq deyirlər. Qız evində süfrə açılır. Məclisə hər iki tərəfdən olan qonaqlar yığışır. Atalığın məbləği danışıqdan asılı olaraq enib-qalxa bilir. Adətən, bu pula qızın cehizi alınır.

Növbəti mərhələ parça görməsi adlanır. Bu, bir növ şəltəyə hazırlıqdır. Parça görməsi oğlan evində keçirilir. Bura oğlanın qohumları və qonşuları (yalnız qadınlar) də'vət olunurlar. Oğlan yengəsi qız üçün alınan qızıl əşyalarını, pal-paltarı və qızın yaxın qohumları üçün alınan payları (tuman, köynək, şal, yun baş yaylığı tül, məzər önlük və s.) nümayiş etdirirdi. Qonaqlar yemək yeyir, pul atırlar. Lap yaxın qohumlar isə qız üçün alınan əşyalara pay əlavə edirlər. Söyləyici, 1953-cü il təvəllüdlü, Cumakənd sakini İsmayılova Ziba Məmmədəli qızının verdiyi mə'lumata görə keçmişdə qız üçün alınan qızıl əşyalar, əsasən, bunlar olmuşdur:

Silsiləli üzük: nazik, qabıq kimi qızıldan hazırlanırdı. Onun üzərində ulduz formalı yaşıl-mavi rəngdə qaş olurdu. Ulduzun kənarlarından olduqca nazik qızıl təbəqədən zəncir sallanırdı. Zəncirin ucu xırda qızıl təbəqə ilə tamamlanırdı.

Silsiləli tənə (sırğa): Bu cür tənələr bir neçə formada hazırlanırdı. Bunların bir növü sadə formada düzəldilirdi. Onun yuxarısına qızıl yumru təbəqə birləşdirilir və bu yumrudan zəncir sallanaraq aşağıdakı yumruya bərkidilir.

Kəpənək formasında düzəldilmiş silsiləli tənə də çox geniş yayılıbmış. Kəpənəyin "qanad"larına xırda qaşlar düzülürdü, kənarlarından da nazik qızıl təbəqədən hazırlanmış zəncirlər asılırdı. Silsiləli tənənin bir növü də üzüm salxımını xatırladırdı.

Hil, boyunbağı formalarından biridir. Arpa dənəsinə oxşadığına görə ona arpa da deyirlər. 7-8 arpadan bir qatar olur. Qatarın ortasına qızıl onluq vurulur. Ağbirçəklərin dediyinə görə, arpa kəpənək və ya üzüm silsiləli tənə ilə daha yaxşı uyuşur.

Boyunbağı formalarından biri də incidir. İnci hildən fərqli olaraq, yumru formada olur və muncuğa bənzəyır. Bir qatara, adətən, 40 inci düzülür. İnci iki cür düzəldilir; keyfiyyətlisi dolu, keyfiyyətsizi boş inci

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

àäëàíûð. À‹áèð÷əêëəðèí äåäèjè ... jóìðó ñèëñèëəëè òəíə èëə äàhà jàõøû ójóøóð.

Àøà‹û „‰jí*ƒ*ê êəíä ñà... èë òəâəëë*ƒ*äë*ƒ* Ñîëòàí „*ƒ*ë*ƒ*ñòàí Ìəì ìəäəëè ãûçûíûí äà... êå÷ìèøäə íèøàíà …*ƒ*ì... *ƒ*ç*ƒ*ê äə àïàðàðìûøëàð.

Ïàð÷à …‰ðìəñèíäəí ñîíðà ãûç à... Øəëòəäə ãûç åê... ãûç *ƒ*÷*ƒ*í hàçûðëàäû‹û ‡åhèçëəðè, î‹ëàí... əøjàëàðûíû âə ïàëòàðëàðû í*ƒ*ìàjèø åòäèðèð. Áó... êəíä ‡àìààòû äə'âəò îëóí...

äàíàð ... àëöåû ... ãûçûí ... (‰íëƒê) ...

à÷ûëûð. Ãûçûí àíàñû əë-àjàã åäəí ãààäûíëàðà ìəçəð (‰íë*ƒ*ê) ïàjëàjûð. Ãûç òəðəôäəí èêè ãààäûí õ*ƒ*ñóñè îð

ə ə ə ə
ə ə ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə
ə ə ə
ə ə ə ə ə ə ə ə
ə
əhə h ə ə
h ə h ə ə ə ə
hə ə hə ə ə ə h ə
ə ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə ə ə ə ə ə
h ə ə ə ə ə ə ə
ə
ə ə h ə
ə h ə ə ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə ə ə ə
ə h
ə ə ə
ə ə ə ə ə ə ə
hə ə ə ə ə ə ə
ə ə
ə h ə
ə ə ə
ə
h ə ə ə ə əhə ə h
ə ə ə ə ə ə hə
ə ə ə ə ə
ə ə ə
ə ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə ə
ə ə ə ə
ə ə ə
ə ə ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə ə

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Azərbaycanın başqa bölgələrində, (məs., Qazaxda), eləcə də Gürcüstanın azərbaycanlılar yaşayan bölgələrində toyun ikinci günü şax bəzəyirlər. Buna bə'zən şaxqaldırma da deyirlər. Şax bəzəmək üçün uzunluğu, təxminən, bir metr və ya metryarım olan ağac seçirlər. Ağacın düyünlərini təmizləyir və ona "budaq"lar bərkidirdilər. Budaqlardan şirin şeylər - konfet, şokolad və s. asırlar. Şaxın yuxarısında isə konfet qutusu və gül yerləşdirirlər. Şaxı həm gəlin, həm də bəy üçün bəzəyirlər.

Qız şaxını qızın şax bacılığı bəzəyir. İki nəfər qız uşaqlıqdan şax bacılığı olurlar, yə'ni bir-birinin toyunda şax bəzəyəcəkləri barədə razılaşırlar. Şaxı gəlinin bacılığıgildə (rəfiqəsigildə) bəzəyirlər. Xınayaxdıdan sonra gəlinin yengəsi və onun rəfiqələri şax gətirmək üçün bacılıqgilə gedirlər. Gəlin və rəfiqələri özləri ilə şaxı gətirmək üçün bir nəfər də oğlan aparırlar. Oğlanı gəlinin qohumlarından seçirlər. Gələnlər üçün gəlinin bacılığı süfrə açır, gəlin və rəfiqələri burada bir az əyləndikdən sonra şaxı da götürüb qayıdırlar. Şaxı gətirən oğlan gəlindən müəyyən məbləğdə pul almamış onu yerə qoymur. Oğlana pul verib yola saldıqdan sonra gəlin və rəfiqələri şaxı ortaya çəkib ətrafında oynayırlar. Bu şaxa əl vurmazlar. Toyun üçüncü günü şaxı gəlinlə birgə oğlan evinə yola salırlar. Toyun səhərisi şaxı sökürlər. Şaxın üstündən götürülən ilk konfeti bəylə gəlin bölüşdürürlər. Qalanlarını da bəy, gəlin və bəyin qohumları yeyirlər.

Bəy üçün bəzədilən şaxı da toyun üçüncü günü bəyin şax qardaşlığı bəzəyir. Bəy şaxının bəzədilmə qaydası gəlin şaxının bəzədilmə qaydası kimidir.

Şəkidə şaxbəzəmə adəti yoxdur. Müraciət etdiyimiz bütün söyləyicilər bu barədə bir şey bilmədiklərini dedilər. Amma Şəki ərazisində "Şaxın qara bəzənsin" qarğışı işlədilir. Bu qarğış göstərir ki, keçmişdə Şəkidə də bu adət olmuşdur.

Toy üçüncü gün də səhər tezdən başlanardı. Həmin gün ev sahibi toya gələnlərə aş verərdi. Də'vətlilər yemək yeyib, sirə atardılar. Sirəni yığan yemək yeyənlərin qabağında sini gəzdirirdi. Sirə siniyə atılırdı. Sirəni gəzdirən məbləği yadda saxlamağa çalışırdı.

Bə'zən uşağı qalmayan, ya da ağır xəstə olan valideynlər niyyət edərdilər ki, uşaq qalsa, toyunu minnətsiz edəcəyəm, yə'ni sirə yığmayacağam. Bu niyyət, adətən, oğlan uşaqları üçün edilərdi. Belə uşaqlara «Allahyolu» deyərdilər. Əgər uşaq qız uşağı olardısa, valideynlər "Bu uşağı Allahyolu deyirəm" deyə niyyət edərdilər. Ona da atalıx almazdılar.

Axşamüstü gəlini gətirməyə gedirlər. Oğlan evi qapıdan girəndə qızın rəfiqələrindən biri qapını qapayıb onları evə girməyə qoymur. Ona qapıbasan deyirlər. Oğlan tərəfdən gələn ağsaqqal qapıbasana pul

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ə Tf 5.76 0 TD 0 23 TD (Tc (ða) Tj /F3 1 11.28 Tf 9.36 Tj 0.03168 Tc (/F3 Tj /F8376 T Tc4 Tc (1Tc (ə 2 T j 0.039376 T [illegible]

âåðì əñə î, ãàïûíû à÷ ìûð Èiəðè èðəíäəí ñîíðà əëèíè áəçəjəí ãàäûíà äà

ïóë âåðèðëəð. „əëèíè àïàð ìà‹à ...əëəíëəðə ãûçûí ðəôèãəëəðèíäəí áèðè øəðáə ïàðə [illegible]

ə
ə ə ə əə ə ə
ə ə əə ə
əə ə əə ə ə
ə
ə ə ə ə ə ə ə
ə əə ə ə

ə ə ə
ə ə ə ə ə
əə
h əə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə
ə ə
ə ə hə ə
ə ə ə ə ə ə ə
əə ə ə ə h
ə ə h ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə
ə ə ə
Hə ə ə h ə ə ə
ə ə ə ə əh ə
ə ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə
əə əə ə ə
ə ə ə h ə
ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə ə h
ə ə ə ə ə ə ə ə
əhə ə *Qızaşı* ə
ə ə əə əə ə ə ə
ə ə
ə ə ə ə ə
ə ə ə ə ə ə ə
h ə ə
ə h ə ə hə əə ə hə ə ə
ə ə
ə ə

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

girir, oynayır və hərdən bir əyilib-qalxaraq dizini yerə vurur. Sonra gəlinin ağ paltarını çıxarıb əyninə xalat geyindirib başına ağ irət bağlayır, ağzına yaşmaq tuturlar. Qonaqlar gedirlər. Sonra qaynana yengəyə pul, şirniyyat, düyü, yağ, qənd verib evinə yola salır. Qayınana, qayınata gəlinə üzgördü verib onu üzə çıxarırlar. Üzgördü kimi inək, camış, pul, paltarlıq parça, qızıl əşyası verilə bilər.

Qızaşı ilə eyni vaxtda bəyyanı da keçirilir. Bəyyanı keçirmək üçün qonşulardan birinin evi seçilir. Bura bəyin yaxınları, dostları, tay-tuşları yığışır, yeyib-içir, əylənirlər. Onun qohumları oraya yemək xonçaları göndərirlər. Yığışanlar hökmən bardaş qurub oturmalıdırlar. Onlar əylənmək üçün "xan-vəzir"" oyunu oynayırlar. Xanın vəziri və dörd qazağı (buyruqçusu) olur. Xan bəyyanına gecikənləri qazaxlar vasitəsi ilə cəzalandırır, onları cərimə edir. Cəriməni ödəmək istəməyənləri isə "asdırır". Şuluq salanlar da cəzalanırlar. Cəza kimi onlardan müəyyən məbləğdə pul alırlar. Bəyyanına toplaşanlar gün ərzində xanlıq qayda-qanunları ilə yaşayırlar. Bəyyanında yançılar ehtiyatlı olmalı, bəyi qorumalıdırlar. Çünki dostlar vəziyyətdən istifadə edib ya bəyi, ya da onun ayaqqabılarını oğurlaya bilərlər. Əgər belə bir hal baş versə, bəyi oğurlayanlar yançılardan müəyyən məbləğdə pul almamış bəyi qaytarmırlar. Ona görə də yançılar onu sə'ylə qoruyurlar.

Axşamüstü bəyin tay-tuşları, yançılar bəyi gətirib gəlirlər. Bəy və dostları yeyib-içib dağılışırlar. Bəyin qohumları isə gəlinin evində otururlar. Təzə gəlin onlara çay tökür. Çayı gəlin gətirdiyi mürəbbə ilə içib nəlbəkiyə pul qoyurlar. Gəlinin sandığından çıxarılmış omaları (şirni qatılmış xəmirdən hazırlanan çörək), iri dörəyə (iri aş qabı) basılmış düyü halvası gətirirlər. Halvanın ortasına dəmir pul basılmış olurdu. Halvanı kəsən pulu götürürdü. Bişmişləri böləndən sonra gəlinin qohum-əqrəbaya gətirdiyi payları paylayırlar.

Toydan iki-üç həftə sonra yengə gəlini görməyə gəlir. O, özü ilə gəlinin qohum-əqrəbasını da gətirir. Qohumların əlində şirin şeylər olur. Oğlan evində süfrə açılır, bəyin qohumları da yığışır. Onu da qeyd edək ki, iştirakçı ancaq qadınlar olur. Yeməkdən sonra bir nəfər sini gəzdirərək sirə yığır. Sonra isə gətirilən şirniyyatlardan hamıya pay verirlər. Məclis qurtarır.

Gəlingörməsindən bir müddət sonra qız evi gəlinlə bəyi qonaq çağırır. Buna ayaqaçdı deyirlər. Oğlanın yaxın qohumları onlara qoşulurlar. Bu məclisdə həm qadınlar, həm də kişilər iştirak edirlər. Oğlan evindən gələnlər şirniyyat gətirirlər. Yeməkdən sonra qızın valideynləri qıza hədiyyə bağışlayırlar (xalça və s.). Yeznəyə ya kostyum, ya da üzük bağışlanır.

Oğlan evi ayaqaçdıdan bir müddət sonra qızın valideynlərini qonaq

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

çağıraraq qayınana-qayınata qonaqlığı verir. Onlar qohumlarla birgə gəlirlər. Onlara da müəyyən hədiyyələr verirlər.

Toy mərasimi digər bölgələrimizdə olduğu kimi, Şəki folklorunun da müxtəlif janrlarında özünü göstərir. Şəki ərazisində toyla bağlı alqış və qarğışlar geniş yayılmışdır.

Alqışlar:

Xoşbəxt olasan.
Yarıyanlardan (xoşbəxtlərdən) olasan.
Oğullu-qızlı olasan.

Qarğışlar:

Şaxın qara bəzənsin.
Səni görüm bəy taxtına oturmayasan.
Səni görüm heç yarımaya-san (bədbəxt olasan).
Üzünə qapı açılmasın.

Şəki ərazisində toyla bağlı atalar sözləri də kifayət qədərdir:

Qız verən gözüaçıx olar, qız alan gözübağlı.
Köşmax asandı, arvad olmax çətin.
Oğlan evi alana qədər, qız evi ölənə qədər (yalvarar).
Gəlin gəlin olmaz, duşduğu yer gəlin olar.
Ər evi - gor evi.
Kök gəlinnən ev gəlini olmaz.
Bi keçal oğlum olsun, huna yüz qız taparam.
Gözəl sifətin olunca, gözəl baxdın olsun.
İyidim iyid olsun, kol divi öyüm olsun.
Yaxşı qızı özgəyə vermə, hayıfdı, pis qızı özgəyə vermə, ayıfdı.
Gəlin bi torva qozdu, tərpətdin şaqqıldayar.

Şəki ərazisində qızbəyənmə, evlənmə ilə bağlı çoxlu rəvayətlər vardır. Topladığımız örnəklərdən bə'zilərini aşağıda veririk.

I. Bi arvad oğluna qız axtariymiş. İki qızı gözaltılıyi. Gəliy bulardan birinin qapısına. Qızı çağırıf unnan kül istiyi. Qız da gözəl qızıymış də. Qız gidif peşdən bi tavax kül götürüf gəliy. Sora arvat bu biri qızgilə gidiy. Amma bu birsi qız çirkiniymiş. Qız öyə girif bi azdan utana-utana bi xaşma külnən gəliy ki, xala, peçin külünü səhər atmışam. Arvad çirkin qızı oğluna alıy. Huna görə ki, ho səliqəliydi.

II. Bi tacir də oğluna qız axtariy. Özü də yaman varriymiş. İki qız oluy. Üç-dört dənə ləmpəni cərciyə düzüf diyi ki, yandırın. Qızdardan biri bütün ləmpələri bi sipişka çöpüynən yandırıy, o birisi amma hərəsinə bi çöp işdədiy. Tacir fikirrəşiy ki, habı mənim bütün dövlətimi

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

äà‹ûò‡àõäû. Áèðèí‡è ãûçû àëûj.

Êəíäə ãàðà÷è ê‰êƒ äƒøƒô ì ƒø. Õàíûí î‹ëó ãàðà÷èíèí ãûçûíà âóðóëój. Àòàñûíà äèjè êè, hóíó ìàà àë. Õàí äèjè, «À áàëà, hîëàð hàðà, áèç hàðà? Ìəí ‰çƒ ì ƒ áåjàâûð åëèjə áëè ìəíə ì». Ãəðəç, î‹ëó ÷îõ äèðəíèj. Õàí äə əëàøñûç ãàëûô ãûçû àëûj. À ì ìà áè ì ƒäəò ñîðà î‹ëó …əëèj êè, àðâààû ì …ƒíƒ-…ƒííəí àðûõëèjè. Íə ãəäəð jèjè, õåjðè jîõäó. Õàí äèjè êè, …åò hóíó àëëàò êè, ìəí hàðàñà …èäèjə ì, áóñ …‰ð íà‹àðèj. Î‹ëó hî äèjəí êèìè åëèjè. Áà‡əäəí ááõûô …‰ðƒj êè, àðâààû ‰jƒí ä‰ðò êƒí‡ƒíə åïïåh ãîjäƒ, ñîðà êðàâàòûí àëòûííàí áè ãàð‹û àò ÷ûõàðäû. Hóíó ìèíèô ä‰ðò êƒíøäəí åë à÷èô åïïåhëəðè jû‹äû òîðâàñûíà. Ñîðà äà ãàð‹û àòû jåðèíə ãîjäƒ. Î‹ëó hàáû èøə ìəhəòäəë ãàëèj, håø íə ááøà äƒøìƒjƒ. „əëèj àòàñûíà äàíûøèj. Àòàñû äèjè êè, ãàðà÷è ïåøəñèíə …ëäəð. Hî ïåøəñèíèí õèôôəòèíè ÷âêèj. Ìəí hàáëàðû áèëèjäèì. Hóíà …‰ðə äə hóíó ñàà àë ì àõ èñòə ìèjèäèì.

IV. Áèð …əëèí îëój. Î, ñƒòƒ ãîjäƒ î‡à‹à, áèøñèí äə. „åëèí …əëəí èêè èëèjäè, à ì ìà äàíûøìèjèäè. „åëèíə àíàñû äèjè êè, áàõ äàø äèíə, ñəí äə äèíəñàí. Áàjà‹û håëə ñ‰çə ááõàííàð âàð èjäè, həjèí äə jîõäó. Áóëàð äà hà …åèí, hà …åèí, …åèí, ÷ûõûôäû íîë. Äəə áóëàð äèjəëəð êè, …åèí ëàëäû äə. „èääõ áè äəíə äə ãûç àëàõ, î jàõøû îëñóí. Äóðóô …èäèjëəð àòíàí …åèí …åòèð ìà‹à. Áó äà ñƒòƒí á‰jðƒíäə äóðóô. Ëàè …åèí ñƒòƒ áèøèðèj. Äèjèëëəð êè, áó …åèí ëàëäû, äàíûøəí …åèííəí óíñóí ìøóõ. Áó …åèíèí äə òəäáèðè ÷àøəð. Áå íəòəð îëìàëäû? , ñäƒíə àðâàò …əëèj, ‡àíûíû îä àëàð. Ñƒò äə ääø ìàõäà. Äóðóô äèëëè …åèí …əëèj äə:

À ëàë …åèí, êàð …åèí,
Ñƒòƒí äàøäû, äóð äƒøƒð.

Ëàë …åèí äə äèjè êè:

.... jəhəð ãàøèíäə,
„‰çƒí î‡àõ áàøèíäə.
†àíûí jàíûj, äƒø, äƒøƒð.

Êèøèñè ääëà ãəjòəðèôäè êè, əäə, áóíóí äèëè âàðèj ìèø. Äèjè: «À ìàí, àíàì-áà‡èì îë, ãîj áóíó äƒøƒðìəìèø àïàðûì ãəjòəðèì». Äèjè: «Íîëóôäó?». Äèjè: «Áóíóí äèëè âàðèj ìèø. ˆð…əíàõ …‰ðàõ î íèjə äàíûøìèjèôäè?». Î áèðèíè äàëà ãəjòəðèð, …əëèô áóíó àðàëû‹à àëèjëəð êè, ñəí …‰çəë äàíûøäûí. Íèjə áèç áó êèè èëäə ñəíèí "‡ûã" ñåñèíû åøèò ìəìèøõ? Ñəí àõû ëàëèjäûí! Äèjəð: «Ìəíèì àíàì …åèí …‰÷ƒðəíäə äèjèôäè êè, äàø äèíñə, ñəí äə äèí. Ìəí …‰çäƒjƒäƒì êƒ, …‰ðàõ ääø íə âàõò äèí‡àõäû?». Hóíà …‰ðə äə íə ãəjíàíà, ãəjíàòñèjíəí – håø êèøèjíəí äə äàíûøìèjèôäè. Ëàë îëóôäó …å‡ə-…ƒíäƒç. Äåjèôäè, ìəíèì äëèì äə âàð, həð øåjèì äə. Hèíäè …‰ð …ƒíƒ íə jàìàí øåjñə, ëàëëàð äà äàíûøûð.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Èíôîðìàòîðëàð

Ñƒëåjìàííîâ Âàãèô Həñəí î‹ëó. Òəâəëëƒäƒ: 1951-‡è èë, ìƒəëëèì, †óìàêəíä.
Èñìàjûëîâà Çèáà Ìəìì əäəëè ãûçû. Òəâəëëƒäƒ: 1953-‡ƒ èë, ìƒəëëèì, †óìàêəíä.
Èñàãîâ Ìóñà Ìóñòàôà î‹ëó. Òəõìèíəí 75 jàø, êîëõîç÷ó, ñàâàäñûç, †óìàêəíä.
Õəëèëîâà Íəðìèíə Íəñèô ãûçû. Òəâəëëäƒ: 1945-‡è èë, ñàâàäñûç, êîëõîç÷ó, †óìàêəíä.
Èñìàjûëîâà Áàjðàìõàòûí Ãóëàìəëè ãûçû. Òəâəëëƒäƒ: 1946-‡û èë, ñàâàäñûç, êîëõîç÷ó, †óìàêəíä.
Ñîëòàííîâà „ƒëƒñòàí Ìəìì əäəëè ãûçû. Òəâəëëƒäƒ: 1946-‡û èë, ñàâàäñûç, êîëõîç÷ó, Àøà‹û „‰jíƒê.
Ñƒëåjìàííîâ Həñəí Àjäəìèð î‹ëó. Òəâəëëƒäƒ: 1923-‡ƒ èë, ìƒəëëèì, Áàø „‰jíƒê.
†àááàðîâà Ìƒø…ƒíàç Ñƒëåjìàí ãûçû. Òəõìèíəí 85 jàø, ñàâàäñûç, êîëõîç÷ó, Èí÷ə êəíäè.
Àáäóëëàjåâà „ƒëëəð Íîâðóç ãûçû. Òəâəëëƒäƒ: 75 jàø, êîëõîç÷ó, ñàâàäñûç, Çóíóä êəíäè.
Ìóñòàôàjåâà Àìàëjà Ìóñà ãûçû. 50 jàøûíäà, åâäàð. „ƒð‡ƒñòàí Ðåñïóáëèêàñû Ìàðíåóëè ðàjîíó. Àøà‹û Ñàðàë êəíäè. Hàçûðäà Áàêû øəhəðèíäə jàøàjûð.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com